

Accountantsverslag 2016

Gemeente Haren

26 juni 2017

Accountantsverslag 2016

Aan de raad van de gemeente Haren
T.a.v. de Raadsgriffier
Postbus 21
9750 AA HAREN

Groningen, 26 juni 2017

Kenmerk: RHB/GD/Dma/1042946/002

Geachte leden van de Raad,

Zoals afgesproken in onze opdrachtbevestiging d.d. 13 december 2016, ontvangt u hierbij ons accountantsverslag 2016 van uw gemeente. Dit verslag bevat onze belangrijkste bevindingen uit de controle van de jaarrekening 2016.

Met dit verslag willen wij u zo goed mogelijk informeren en ondersteunen in de uitoefening van uw controlerende taak. De onderwerpen, die in dit verslag aan de orde komen, hebben onderdeel uitgemaakt van onze overwegingen bij de bepaling van de aard, het tijdstip van uitvoering en de diepgang van de controlemaatregelen die zijn toegepast bij de uitvoering van de controle van de jaarrekening. De in dit verslag opgenomen bevindingen doen geen afbreuk aan ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid van de jaarrekening 2016.

Onze bevindingen en aanbevelingen hebben wij afgestemd met de verantwoordelijke wethouder. Een afschrift van dit verslag is toegezonden aan het College van burgemeester en wethouders.

Het opstellen en controleren van de jaarrekening vraagt elk jaar weer een aanzienlijke inspanning. Bij deze willen wij alle betrokken medewerkers van de gemeente bedanken voor de constructieve en plezierige samenwerking tijdens de controle.

Vanzelfsprekend zijn wij graag bereid om deze rapportage nader toe te lichten.

Hoogachtend,

BDO Audit & Assurance B.V.
namens deze,

w.g. drs. R.H. Bouman RA

Inhoudsopgave

1. Dashboard accountantscontrole

2. Strekking controleverklaring

3. Top 5 aandachtspunten voor 2017

4. Uw financiële positie vergeleken

5. Belangrijkste bevindingen 2016

Bijlagen

1. Dashboard accountantscontrole

Ons oordeel	Top 5 aandachtspunten voor 2017	Saldo baten en lasten 2016: nihil																					
<ul style="list-style-type: none"> Wij hebben bij de jaarrekening 2016 een goedkeurende verklaring verstrekt ten aanzien van de getrouwheid en rechtmatigheid. De belangrijkste fouten en onzekerheden zijn: <ul style="list-style-type: none"> onzekerheden WMO, Jeugdwet, PGB's totaal € 1.068.000; vertaling fouten WMO, Jeugdwet € 43.000. Het erratum van de jaarstukken 2016 is als onderdeel van de jaarrekening gecontroleerd waarin zijn opgenomen de gecorrigeerde controleverschillen. Wij hebben geen bevindingen ten aanzien van de SiSa-bijlage. 	<ol style="list-style-type: none"> Versterken beheer en organisatie IT-beheersomgeving. Prestatieleveringen sociaal domein. Tijdig opstellen en tijdig uitvoering geven aan het intern controleplan 2017 waarbij een risico-gerichte aanpak wordt meegenomen. Bezetting en verloop afdeling financiën. Evalueren proces totstandkoming jaarrekening en zelfcontrolerend vermogen. Grondposities beperkt, blijvende aandacht voor risico's. 	<ul style="list-style-type: none"> Op hoofdlijnen is het resultaat als volgt: <table border="1" data-bbox="1668 335 2382 564"> <thead> <tr> <th></th> <th>Realisatie 2016</th> <th>Begroot na wijziging</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td colspan="3"><i>(alle bedragen * € 1.000,-)</i></td> </tr> <tr> <td>Baten</td> <td>47.245</td> <td>50.623</td> </tr> <tr> <td>Lasten</td> <td>46.204</td> <td>50.506</td> </tr> <tr> <td>Saldo baten en lasten</td> <td>1.041</td> <td>117</td> </tr> <tr> <td>Mutaties reserves</td> <td>1.041</td> <td>171</td> </tr> <tr> <td>Resultaat</td> <td>0</td> <td>54</td> </tr> </tbody> </table> <p>Het hogere saldo wordt voor het grootste deel verklaard in het programma sociaal domein waar een overschot is van circa € 1,7 miljoen. Daarnaast zijn er ook extra lasten voor asbestsanering, rente-omslag, voorziening ex-zwembadmedewerkers en voorziening oud wethouders van circa € 1,9 miljoen.</p>		Realisatie 2016	Begroot na wijziging	<i>(alle bedragen * € 1.000,-)</i>			Baten	47.245	50.623	Lasten	46.204	50.506	Saldo baten en lasten	1.041	117	Mutaties reserves	1.041	171	Resultaat	0	54
	Realisatie 2016	Begroot na wijziging																					
<i>(alle bedragen * € 1.000,-)</i>																							
Baten	47.245	50.623																					
Lasten	46.204	50.506																					
Saldo baten en lasten	1.041	117																					
Mutaties reserves	1.041	171																					
Resultaat	0	54																					
Sociaal domein	Belangrijkste bevindingen 2016	Financiële positie is voldoende																					
<ul style="list-style-type: none"> De prestatielevering van WMO en PGB zijn niet eenduidig en navolgbaar aangetoond. De prestatielevering is in 2016 wel onderdeel van de werkzaamheden, echter is de vastlegging (nog) niet navolgbaar en daardoor kan er geen zekerheid worden ontleend voor de controleverklaring. Uit de controle van de RIGG inzake de Jeugdhulp resteert een onzekerheid van € 23.000 en via de SVB resteert nog een fout van € 43.000. 	<ul style="list-style-type: none"> Ratio weerstandsvermogen is nog voldoende, met name als gevolg van het rekeningresultaat 2016 en het herzien van de risico-inschattingen. Wet Arhi is ingebed in het besluitvormingsproces van de gemeente en geeft geen aanleiding tot opmerkingen. 	<p>De ontwikkeling van de solvabiliteit van uw gemeente is als volgt:</p> <table border="1" data-bbox="1668 892 2331 1263"> <caption>Solvabiliteitsratio</caption> <thead> <tr> <th>Periode</th> <th>Solvabiliteitsratio</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Gemid. NL*</td> <td>31,9%</td> </tr> <tr> <td>JR 2016</td> <td>14,1%</td> </tr> <tr> <td>Begr. 2017</td> <td>16,4%</td> </tr> <tr> <td>JR 2015</td> <td>13,1%</td> </tr> <tr> <td>Begr. 2016</td> <td>13,7%</td> </tr> </tbody> </table>	Periode	Solvabiliteitsratio	Gemid. NL*	31,9%	JR 2016	14,1%	Begr. 2017	16,4%	JR 2015	13,1%	Begr. 2016	13,7%									
Periode	Solvabiliteitsratio																						
Gemid. NL*	31,9%																						
JR 2016	14,1%																						
Begr. 2017	16,4%																						
JR 2015	13,1%																						
Begr. 2016	13,7%																						

2. Strekking controleverklaring

2.1 Strekking controleverklaring

2.2 Overzicht controleverschillen

2.1 Strekking controleverklaring

Goedkeurende controleverklaring	Wij hebben bij de jaarrekening 2016 van de gemeente Haren een goedkeurende controleverklaring afgegeven met betrekking tot de getrouwheid en rechtmatigheid.
De jaarrekening is getrouw	Een goedkeurende controleverklaring met betrekking tot getrouwheid betekent dat de jaarrekening 2016 een getrouw beeld geeft van de grootte en de samenstelling van zowel de baten en lasten over 2016 als van de activa en passiva per 31 december 2016 in overeenstemming met het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) voor Provincies en Gemeenten.
De jaarrekening is rechtmatig	Een goedkeurende controleverklaring met betrekking tot rechtmatigheid betekent dat de verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in de jaarrekening 2016 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen en in overeenstemming zijn met de relevante wet- en regelgeving.
Geen bevindingen in de SiSa-bijlage	Wij hebben de in de SiSa-bijlage van de jaarrekening genoemde specifieke uitkeringen gecontroleerd met inachtneming van de Nota-verwachtingen accountantscontrole 2016. Op grond van ons onderzoek hebben wij bij uw specifieke uitkeringen geen fouten en/of onzekerheden geconstateerd die de voor SiSa geldende rapporteringstolerantie overschrijden.
Jaarverslag is verenigbaar	Ingevolge artikel 213 lid 3 onder d Gemeentewet vermelden wij dat het jaarverslag, voor zover wij dat kunnen beoordelen, verenigbaar is met de jaarrekening.

2.2 Overzicht ongecorrigeerde controleverschillen

Ongecorrigeerde controleverschillen			
Post/omschrijving van de toelichting	Fouten (in euro's)	Onzekerheden (in euro's)	Verwijzing
Getrouwheid			
Sociaal domein - Jeugd (RIGG)		€ 23.000	Paragraaf 5.1
Sociaal domein - WMO		€ 630.000	Paragraaf 5.1
Sociaal domein - PGB		€ 415.000	Paragraaf 5.2
Totaal Getrouwheid	€ -	€ 1.068.000	
Rechtmatigheid			
Sociaal domein - Jeugd (RIGG)		€ 23.000	Paragraaf 5.1
Sociaal domein - WMO		€ 630.000	Paragraaf 5.1
Sociaal domein - PGB	€ 43.000	€ 415.000	Paragraaf 5.2
Totaal Rechtmatigheid	€ 43.000	€ 1.068.000	
Materialiteit (1% voor fouten / 3% voor onzekerheden)		€ 478.000	€ 1.434.000
Door BDO gehanteerde tolerantie bij de controle (65% van de materialiteit)		€ 310.700	
Door de raad vastgestelde rapporteringstolerantie (5% van de materialiteit)		€ 23.900	

2.3 Proces totstandkoming jaarrekening

Veel wisselingen en ontbrekende centrale coördinatie

Wijzigingen grondexploitaties niet volledig doorgevoerd.

Afhankelijkheid van derden bij het jaarrekeningtraject is een aandachtspunt.

Totstandkoming jaarrekening 2016

Voor het derde jaar op rij hebben wij de jaarrekening van de gemeente Haren gecontroleerd. Wij hebben bij de uitvoering van onze werkzaamheden alle medewerking ontvangen die daarvoor nodig was.

Wij constateren bij de gemeenten Haren dat in het jaarrekeningtraject sprake was van veel wisselingen in de “financiële” organisatie. Dat maakt de totstandkoming van de jaarrekening, het jaarverslag en onze controle zeer arbeidsintensief. Er ontbreekt daarnaast een centrale coördinatie en een inhoudelijk toets (volledig en juist) van hetgeen wordt aangeleverd. Het gevolg is dat wij deze rol noodgedwongen (moeten) overnemen en veel met de diverse medewerkers de benodigde stukken moeten bespreken, toelichten, aanvullende documentatie opvragen etc. Daarmee komt tevens het bestuurlijk traject onder druk te staan. Het zelfcontrolerend vermogen kan naar onze inschatting dan ook verbeterd worden.

Daarnaast hebben wij geconstateerd dat de ontwikkelingen in het BBV, zoals de wijziging in de presentatie n.a.v. de notitie grondexploitaties en de notitie faciliterend grondbedrijf, met uitzondering van ‘niet in exploitatie genomen gronden’ (NIEEG) zijn verwerkt. De overboeking van de NIEEG van de voorraden naar de materiële vaste activa is niet toegepast (reclassificatie), waardoor de richtlijnen van de BBV op dit punt niet wordt gevolgd.

Afhankelijkheid van derden bij het jaarrekeningtraject vergt een zorgvuldige jaarrekeningplanning

De gemeente Haren heeft een aantal taken belegd bij derden. Voor het jaarrekeningtraject is de gemeente Haren daarbij afhankelijk van een tijdige aanlevering van verantwoordingsinformatie van deze partijen. Voorbeelden hiervan zijn:

- Sociaal Domein Jeugd is belegd bij de RIGG.
- Sociaal Domein WMO is belegd bij diverse zorginstellingen.
- Afrekening beschermd wonen loopt via de gemeente Groningen.

Zodra sprake is van vertraging bij één van deze partijen, dan kan dit gevolgen hebben voor de bestuurlijke planning van het jaarrekeningtraject van de gemeente Haren. Wij adviseren om in beeld te brengen van welke partijen de gemeente bij het jaarrekeningtraject afhankelijk is en wat de mogelijkheden zijn om het jaarrekeningtraject te vervroegen, dan wel om risico's van vertraging te voorkomen.

Voor de controle voor het boekjaar 2016 geldt dat BDO met de controle is gestart in maart 2017. Op dat moment ontbrak nog de verantwoordingsinformatie van enkele van deze partijen en dit is op een later moment in het jaarrekeningtraject alsnog gecontroleerd.

2.3 Proces totstandkoming jaarrekening

De accountantscontrole kan efficiënter.

Gevolgen voor de accountantscontrole

Naast het feit dat het bestuurlijke traject hierdoor wordt vertraagd, betekent dit ook dat de accountantscontrole niet efficiënt uitgevoerd kon worden. Er zijn door ons meer uren besteed vanwege:

- Afstemming met medewerkers van de gemeente over noodzaak, aanpak en wijze van uitvoering van de controles.
- Opnieuw inplannen capaciteit medewerkers.
- Aanscherping van de documentatie-eisen die aan accountants worden gesteld die vervolgens worden doorvertaald aan de gemeentelijke organisatie. Welke invloed heeft op de uitgevoerde interne controlewerkzaamheden door de gemeente, maar ook in de aanlevering van de onderbouwingen voor de jaarrekening.
- Veranderende verslaggevingseisen vanuit de BBV, waaronder bijvoorbeeld de grondexploitatie in 2016.
- Vpb-verplichting die met ingang van 2016 is ingesteld.
- Aanscherping van de WNT-wetgeving die zowel qua documentatie-eisen als controle op volledigheidaspecten sterk is uitgebreid.
- Arhi-toezicht, waarbij de opzet en de naleving van de procedure aandacht heeft gevraagd.

3. Top 5 aandachtspunten voor 2017

Inleiding

Naar aanleiding van onze controle van de jaarrekening 2016 hebben wij een aantal bevindingen en aanbevelingen over het afgelopen boekjaar weergegeven. Daarnaast willen wij, vanuit onze natuurlijke adviesfunctie, de volgende top 5 van aandachtspunten voor het komende jaar benoemen.

1. Versterken beheer en organisatie IT-beheersomgeving	IT-verbeteringen Voor wat betreft de interne beheersing ten aanzien van de IT constateren we dat op dit punt nog enkele stappen gezet kunnen worden, zie ook onze bevindingen die zijn gerapporteerd in de managementletter. Voor de algemene beheersing van de IT-omgeving hebben we gekeken naar de aspecten logische toegangsbeveiliging, wijzigingenbeheer en continuïteit. Hierbij komen we tot de conclusie dat controles en processtappen op dit vlak nog niet altijd volledig worden uitgevoerd, dan wel niet zichtbaar worden vastgelegd. Voor de accountantscontrole betekent dit dat we geen gebruik konden maken van de digitale autorisaties en vastleggingen en zijn door de gemeente aanvullende werkzaamheden verricht op het autorisatiebeheer om er alsnog op te kunnen steunen.
2. Prestatielevering sociaal domein	Prestatielevering sociaal domein De prestatielevering is in 2016 wel een onderdeel geweest van de werkzaamheden binnen het sociaal domein, echter is de vastlegging (nog) niet in alle gevallen navolgbaar. Bij de jaarrekeningcontrole 2016 is hierdoor geen zekerheid ontleend voor de vaststelling van de prestatielevering. Voor 2016 is ervoor gekozen de cliënten niet te belasten met aanvullende onderzoeken over de prestatielevering, maar de focus te leggen op de prestatielevering vanaf 2017. Het advies is om vanaf 2017 de prestatielevering en de navolgbaarheid hiervan onderdeel uit te laten maken van de werkprocessen in het sociaal domein.
3. IC-plan 2017 en risico-gerichte aanpak	Risicogestuurde IC en Audit In onze managementletter hebben wij geadviseerd een directe koppeling te maken tussen gesignaleerde risico's en de interne beheersingsmaatregelen. Eveneens hebben wij u geadviseerd de IC-plannen en de AO/IB-beschrijvingen up-to-date te maken voor 2017 waarin meegenomen de uitkomsten van IC-rapportages 2016 en waarbij een directe koppeling wordt gemaakt met de risico-gerichte aanpak. Het tijdig starten met de IC-controles is een belangrijk aandachtspunt voor 2017.
4. Totstandkoming jaarrekening en zelfcontrolerend vermogen	Totstandkoming jaarrekening en versterken zelfcontrolerend vermogen Wij constateren bij de gemeenten Haren dat in het jaarrekeningtraject sprake was van veel wisselingen in de "financiële" organisatie. Er is daarnaast geen sprake van een centrale coördinatie, een inhoudelijk toets (volledig en juist) van hetgeen wordt aangeleverd ontbreekt. Het gevolg is dat wij deze rol noodgedwongen (moeten) overnemen en veel met de diverse medewerkers de benodigde stukken moeten bespreken, toelichten, aanvullende documentatie opvragen etc. Daarmee komt tevens het bestuurlijk traject onder druk te staan. Het zelfcontrolerend vermogen kan in 2017 naar onze inschatting dan ook verbeterd worden
5. Grondposities beperkt maar met risico's	De grondposities van de gemeente Haren zijn beperkt maar blijven aandacht vragen (grexratio van 9,2%). De gemeente Haren heeft, kijkend naar de balanstotaal, een beperkte grondexploitatie op de balans. De markt voor de bedrijventerreinen herstelt licht, maar is nog broos. Daarmee blijven de grondposities een aandachtspunt, ook vanwege de startfase van Nesciopark.

4. Uw financiële positie vergeleken

4.1 Resultaat 2016

4.2 Uw financiële positie vergeleken

4.3 Toelichting op uw financiële positie

4.1 Resultaat 2016

Resultaat 2016 is nihil.

Resultaat 2016 Het saldo van de jaarrekening van de gemeente Haren over het jaar 2016 is nihil.

In het onderstaand overzicht is het resultaat in het kort weergegeven:

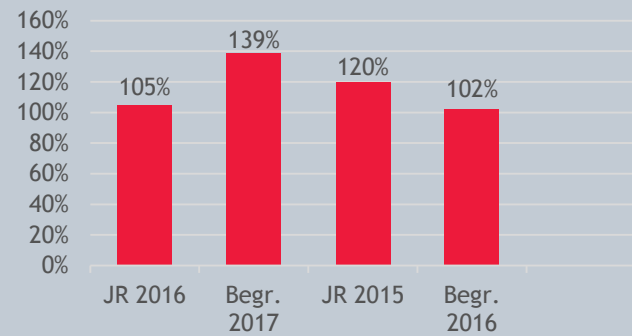
Rekening van baten en lasten	Realisatie 2016	Begroot na wijziging	Begroot vóór wijziging
<i>(alle bedragen * € 1.000,-)</i>			
Baten	17.617	20.755	21.949
Lasten	46.204	50.506	48.718
Saldo baten en lasten programma's	-/- 28.587	-/- 29.751	-/- 26.769
Saldo algemene dekkingsmiddelen	29.628	29.868	29.142
Saldo baten en lasten	1.041	117	2.373
Stortingen in reserves	1.670	1.670	3.550
Onttrekkingen aan reserves	629	1.499	1.273
Resultaat	0	54	- 97

Belangrijkste afwijkingen in het resultaat 2016.

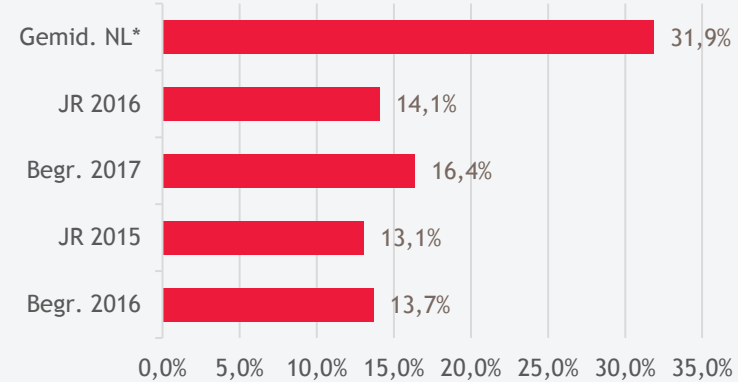
Het hogere saldo wordt voor het grootste deel verklaard in het programma sociaal domein waar een overschot is van circa € 1,7 miljoen. In boekjaar 2016 zijn er extra kosten geweest voor asbestsanering van circa € 0,9 miljoen. Voor werk en inkomen zijn er € 0,2 miljoen aan extra bijstandsuitkeringen geweest. Daarnaast zijn er nog twee nadelige mutaties op het programma college en middelen € 0,5 miljoen renteomslag, voorziening ex-zwembadpersoneel van € 0,3 miljoen en voorziening oud wethouders € 0,2 miljoen.

4.2 Uw financiële positie vergeleken

Ratio weerstandsvermogen

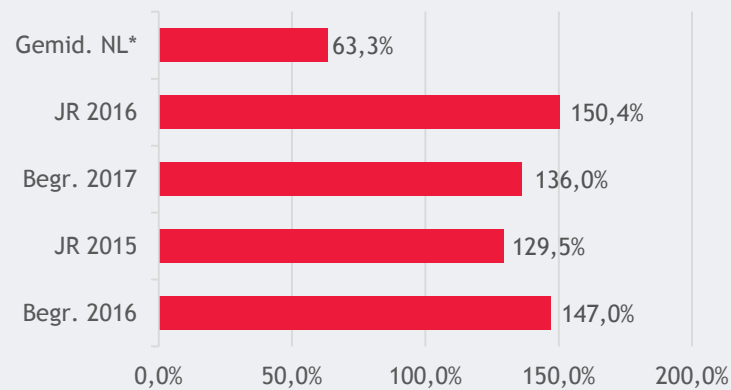

Solvabiliteitsratio

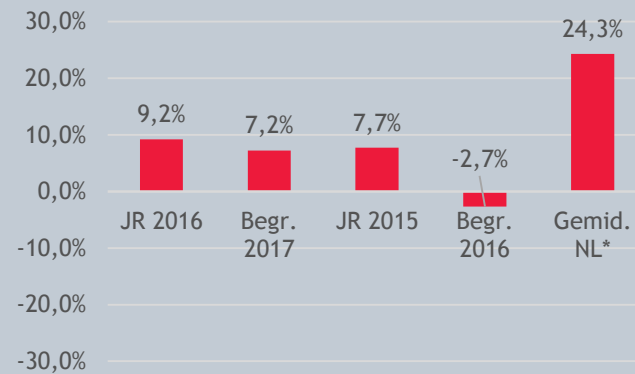

* De bron voor de gemiddelden in Nederland (2014) is het dashboard op www.waarstaatjegemeente.nl

Netto schuldquote

Ratio grondexploitatie

4.3 Toelichting op uw financiële positie

Belangrijkste ratio's gemeente Haren nader geanalyseerd

<p>Ratio weerstandsvermogen</p>	<p>Uit uw eigen analyses trekt u de conclusie dat het weerstandsvermogen voldoende is</p> <p>In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is een analyse opgenomen van de risico's die de gemeente Haren loopt. Deze risico's zijn 'op geld gezet' en afgezet tegen de algemene reserve van de gemeente. Hoewel het 'op geld zetten' van risico's per definitie een subjectieve aangelegenheid is, geeft het wel een indicatie van de risico's die de gemeente loopt en of hier voldoende buffers voor aanwezig zijn. Uit uw eigen analyse blijkt dat er voldoende weerstandsvermogen aanwezig is. De geconstateerde risico's uitgedrukt in geld € 4,8 miljoen kunnen worden opgevangen met de aanwezige reserves waarbij een weerstandsvermogen is van 105%. In de begroting 2017 wordt een lichte stijging verwacht waarbij de ratio weerstandsvermogen 139% wordt.</p>
<p>Solvabiliteit = eigen vermogen / balanstotaal</p>	<p>De solvabiliteitsratio van de gemeente Haren is iets hoger in vergelijking met het gemiddelde in Nederland</p> <p>Het financiële kengetal solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen gedeeld door het totaal van de balans. In feite geeft dit kengetal aan in hoeverre de activa van de gemeente (ofwel bezittingen aan de debetzijde van de balans) worden gefinancierd met eigen middelen.</p> <p>De solvabiliteit bedraagt ultimo 2016 14% en is ten opzichte van 2015 gestegen met 1,0%, deze stijging wordt veroorzaakt door de dalende langlopende schuld en het stijgende eigen vermogen. Ten opzichte van het landelijke gemiddelde in 2014 is de solvabiliteit fors lager dan gemiddeld. De financiële positie van de gemeente Haren verdient aandacht.</p>
<p>Netto schuldquote = schulden / baten</p>	<p>De schuldquote van de gemeente Haren is hoger dan het gemiddelde van Nederland</p> <p>Gemiddeld hebben gemeenten in Nederland een schuldquote van 63,3%. De gemeente Haren heeft met een quote van 150,4% een stijging van 20,9% ten opzichte van 2015. De schuldquote neemt echter in geldwaarde circa € 6,2 miljoen af. De langlopende schuld in 2016 is gedaald ten opzichte van 2015.</p>
<p>Ratio grondexploitatie = omvang voorraad/ baten</p>	<p>De grondexploitaties bedragen per eind 2016 9,2% van de baten</p> <p>Grondexploitaties zijn een risicovolle post voor gemeenten. Hoe lager deze ratio, hoe minder risico de gemeente over het algemeen loopt. De ratio bedraagt eind 2016 in totaal 9,2%. Het percentage is licht gedaald door een afname van de boekwaarde (zie ook nadere uiteenzetting in paragraaf 5.3).</p> <p>De voorraden leveren financiële risico's op voor de gemeente Haren, deze risico's (circa € 1,7 miljoen) zijn ook meegewogen in de paragraaf weerstandsvermogen van de jaarstukken en zijn daarmee ook meegewogen in de ratio weerstandsvermogen. De ratio weerstandsvermogen van de gemeente Haren is 105% waarmee wordt aangetoond dat de risico's van de grondexploitaties beheersbaar zijn. Ook de lichte versterking van de solvabiliteitsratio in 2016 draagt bij aan de beheersing van de risico's grondexploitaties.</p>

5. Belangrijkste bevindingen 2016

5.1

Jeugd en WMO

5.2

PGB

5.3

EU-aanbesteding

5.4

Grondexploitatie

5.5

Vaste activa en voorziening

5.6

Wet Arhi

5.1 Sociaal domein: controlebevindingen Jeugd en WMO

Verantwoording Jeugd via de RIGG, prestatielevering WMO deels aangetoond.

Sociaal Domein	<p>Algemeen De uitgaven van de gemeente Haren in programma sociaal domein bedragen over 2016 € 7,6 miljoen. In hoofdlijnen is de volgende onderverdeling naar “stromen” te maken (* € 1.000) voor het sociaal domein:</p> <ul style="list-style-type: none">• WMO : € 1.859• Jeugd : € 2.126• PGB WMO : € 755• PGB Jeugd : € 517Totaal € 5.257 <p>Onderstaand zullen de bevindingen per stroom worden toegelicht.</p>
Landelijk beeld: positieve ontwikkelingen in (interne) beheersing in het sociaal domein	<p>Ontwikkelingen in het sociaal domein in 2016 In opdracht van het ministerie van BzK is eind 2016 een evaluatie gedaan van de uitkomsten van de controle in 2015 bij alle 393 gemeenten in Nederland. Daaruit bleken duidelijk de gevolgen van een hectisch transitiejaar in 2015. De helft van de gemeenten kreeg geen goedkeurende controleverklaring, het grootste deel hiervan kreeg een verklaring met beperking (43%) de overige een oordeelsonthouding (7%). Als gevolg van de transitie hebben 33% van de gemeenten de controleverklaring 2015 ná de deadline van 15 juli 2016 ontvangen.</p> <p>Ons landelijk beeld is dat in 2016, over het algemeen, belangrijke verbeteringen te zien zijn in de interne beheersing van gemeenten met name door het op orde krijgen van de cliëntadministratie en het indiceren van de cliënten. Doordat in 2015 en 2016 alle cliënten zijn geïndiceerd en gedurende 2016 de cliëntadministraties op orde zijn gebracht hebben gemeenten meer inzicht in de cliënten en kosten. De algemene tendens lijkt daarbij dat de lasten van de PGB's dalen doordat gemeente meer inzetten op zorg in Natura. Wij verwachten dit jaar weer meer goedkeurende controleverklaringen, omdat gemeenten zich hebben ingespannen om meer grip te krijgen op de levering van de zorg door goede afspraken te maken met zorginstellingen of op andere wijze de prestatiecontroles uit te voeren.</p>
WMO prestatielevering is deels aangetoond	<p>Controleverklaringen zorgaanbieders voor de prestatielevering De gemeente Haren heeft in haar aanpak voor het vaststellen van zorgprestatie gekozen voor het alternatief om controleverklaringen op te vragen bij haar zorgaanbieders voor de WMO ZIN. Aan de hand van de ontvangen controleverklaringen is in totaal van € 0,6 miljoen de prestatielevering aangetoond. Voor het restant van de zorgproductie € 1.259.000 inzake de WMO ZIN is geen inspanning verricht om de prestatielevering vast te stellen.</p> <p>Het niet beschikbaar zijn van controleverklaringen of waarborgen in het reguliere WMO-proces voor de prestatielevering levert geen 100% onzekerheid op over de prestatielevering. In het boekjaar 2016 zien wij diverse verbeteringen in het proces door de optimalisatie van de gegevensknooppunten maar ook de herindicatie en keukentafelgesprekken die meer worden vastgelegd in het zorgdossier. Deze ontwikkeling geeft naar inschatting wel zekerheid die is meegewogen in ons oordeel. De afweging die wij hebben gemaakt voor het bepalen van de omvang van de onzekerheid ten aanzien van prestatielevering en de ontwikkelingen in 2016 hebben wij meegewogen. Een bedrag van € 630.000 wordt als onzekerheid aangemerkt en is meegenomen in het overzicht ongecorrigeerde controleverschillen (paragraaf 2.2).</p>

5.2 Sociaal domein: controlebevindingen PGB's

Verantwoording omtrent PGB's leidt tot geconstateerde fouten en onzekerheden

Inkoop zorg ten aanzien van Jeugd verloopt via RIGG.

RIGG, verantwoording en bijdrage gemeente Haren

Voor jeugd geldt dat de verantwoording via het RIGG loopt. De controleverklaring luidt goedkeurend, op 23 juni 2017 is er een collegiaal overleg geweest met de accountant van de RIGG. Voor de gemeente Haren is sprake van een kleine resterende onzekerheid van € 23.000.

In 2016 opnieuw afkeurend oordeel accountant SVB

Uitkomsten accountantscontrole SVB: voor 2016 opnieuw een afkeurend oordeel

Uit de accountantscontrole 2016 bij de SVB blijkt dat landelijk sprake is van een afkeurend oordeel met een rechtmatigheidsfout voor de WMO van 34,18% (2015: 14,5%). Voor het onderdeel Jeugd is eveneens sprake van een afkeurend oordeel met een rechtmatigheidsfout van 33,9% (2015: 39,4%). De meest voorkomende getrouwheid en rechtmatigheidsfouten die de accountant van de SVB daarbij rapporteert zijn:

- Burgerservicenummer (BSN) ontbreekt of is incorrect overgenomen.
- Type wet is niet of onjuist vermeld.
- Er is sprake van ontbrekende of strijdige informatie in de zorgovereenkomst.
- De originele factuur wijkt af van digitale declaratie of de factuur is niet nagestuurd.
- De uitbetaling wijkt af van de factuur of de digitale declaratie.
- Het uurtarief dat is gedeclareerd is hoger/lager dan dat op de zorgovereenkomst.

Wij hebben een review gedaan en wij kunnen steunen op de werkzaamheden van de accountant van de SVB. Daarbij concluderen wij dat de formele fouten zoals geconstateerd bij de SVB geen impact hebben op het rechtmatigheidsoordeel over de jaarrekening 2016 van uw gemeente. De gemeente Haren heeft van de SVB zogenoemde "projectiebrieven" ontvangen waarin de geprojecteerde fouten naar aanleiding van de rechtmatigheidscontroles zijn opgenomen voor uw gemeente. De meest waarschijnlijke fout voor de gemeente Haren bedraagt over de bestedingen 2016 € 43.000 (€ 21.500 jeugd en € 21.500 WMO). Op basis van de landelijke financiële foutpercentages van de SVB van 4,24% voor de WMO en 6,71% voor de jeugd, bedraagt de financiële fout voor de gemeente Haren afgerond € 43.000.

Wij ramen de onzekerheid vanwege het ontbreken van een controle op de prestatielevering op: € 636.000

Controle op de geleverde zorg in de vorm van PGB's

Uit onze werkzaamheden blijkt eveneens dat de gemeente Haren geen controles heeft uitgevoerd om vast te stellen dat de zorg in de vorm van de PGB's ook daadwerkelijk is verstrekt (ofwel de zogenaamde prestatielevering). Het gevolg hiervan is dat wij een onzekerheid hebben in onze controle. Als accountant moeten wij de omvang en impact van deze onzekerheid op de jaarrekening van uw gemeente wegen. Wij hebben die onzekerheid geraamd op een bedrag van € 415.000. Bij deze inschatting zijn wij uitgegaan van de volgende omstandigheden:

- in 2016 is beter inzicht ontstaan in PGB- cliënten en zijn over het algemeen meer herindicaties uitgevoerd;
- in tegenstelling tot vorig jaar is geen sprake meer van een transitie met alle daaraan gerelateerde problemen;
- wij constateren dat sprake is van afnemende financiële fouten bij het SVB in het risicostratum nov-dec 2016;
- mede door de herindicaties is de hoeveelheid PGB's in 2016 afgenomen;
- ondanks de omvang van de onzekerheden in 2015 hebben wij, terugkijkend, geen materiële fouten ontdekt over 2015.

Advies 2017: aandacht voor vaststellen prestaties

Wij adviseren om maatregelen te treffen waardoor kan worden vastgesteld dat de zorg in de vorm van PGB's ook daadwerkelijk is geleverd.

5.3 Controle naleving EU-aanbestedingsregels

Aangescherpte kaders voor de controle van EU-aanbestedingen

Wetgeving en kaders

Gemeenten dienen de Europese en nationale aanbestedingsregels te volgen. De herziene Aanbestedingswet is vanaf 1 juli 2016 van kracht. Deze gewijzigde wet blijft de Aanbestedingswet 2012 heten. Deze wijzigingen zijn gedaan naar aanleiding van de nieuwe Europese aanbestedingsrichtlijnen die met de nieuwe Aanbestedingswet 2012 nu ook in de Nederlandse rechtsorde geïmplementeerd zijn. Inkopen van leveringen en diensten met een contractwaarde boven € 209.000 en werken boven € 5,2 miljoen moeten Europees worden aanbesteed. Daarnaast heeft de gemeente Haren ook eigen Inkoop- en aanbestedingsregels opgesteld, maar deze zijn niet opgenomen in het normenkader en maken derhalve geen onderdeel uit van de rechtmatigheidscontrole.

Een aantal opvallende wijzigingen ten opzichte van de eerdere Aanbestedingswet 2012 is:

- het Uniform Europees Aanbestedingsdocument (UEA) is van toepassing op zowel aanbestedingen boven als onder de Europese drempelwaarden. Het UEA komt in de plaats van het Nederlandse model Eigen verklaring;
- EMVI is de verzamelnaam voor 3 gunningscriteria: beste prijs-kwaliteitverhouding (beste pkv/bpkv), levenscycluskosten (laagste kosten op basis van kosteneffectiviteit) en laagste prijs;
- vanwege het verdwijnen van het 2B-regime, is voor de inhuur van externen bijna altijd het volledige aanbestedingsregime van toepassing;
- voor sociale en andere specifieke diensten geldt een vereenvoudigde procedure;
- er is 1 licht regime voor concessieopdrachten voor werken en diensten. Kenmerkend is het vormvrije karakter;
- de gewijzigde wet biedt meer mogelijkheden voor dialoog met de markt en meer ruimte voor het uitvragen van duurzame en innovatieve oplossingen;
- bij een niet-wezenlijke wijziging hoeft de aanbesteding niet opnieuw te worden uitgevoerd. Volgens de wet moet deze wijziging echter wel worden gepubliceerd;
- opdrachten boven de Europese drempelwaarden zijn vanaf 1 juli 2017 verplicht om de gehele aanbestedingsprocedure digitaal te laten verlopen.

Toepassing van de aanbestedingsregels

Uit onze controle blijkt de aanbestedingsregels correct zijn toepast.

5.4 Grondexploitatie: verloop boekwaarden

Cijfermatig beeld
grondexploitaties en
belangrijkste
ontwikkelingen

De ontwikkeling van de boekwaarden

De ontwikkeling van de boekwaarde van gronden is als volgt weer te geven.

Grondexploitatie	Boekwaarde 31-12-2015	Vermeerderingen in 2016	Verminderingen in 2016	Boekwaarde 31-12-2016
Komplan	3	787	790	0
Nesciopark	2.542	834	1	3.375
Haren Noord	1.341	1.706	2.088	959
Haderaplein	2.082	-702	0	1.380
Stationsgebied	-1.522	-954	-1.062	-1.414
Totaal onderhanden werk	4.446	1.671	1.817	4.300

De boekwaarde van de gehele voorraad is van € 5.811.000 gedaald naar € 4.485.000, met name door:

- Grond- en hulpstoffen : € 0,6 miljoen aan verkopen hebben plaatsgevonden van de boerderij en het clubgebouw
- Overboeking NIEGG : € 0,4 miljoen (zonder afwaardering overgeboekt naar de materiële vaste activa).
- Investerings : € 1,7 miljoen; met name project Haren Noord en Nesciopark
- Verkopen : € 1,8 miljoen; dit betreft vooral Haren Noord
- Aanpassing grex : € 0,7 miljoen; vanwege de BBV is een voorstel tot correctie gedaan vanuit Haderaplein naar Komplan.

Zoals blijkt uit bovenstaand overzicht bestaat de boekwaarde met name uit Nesciopark.

In het erratum behorend bij de jaarstukken is de overboeking van NIEGG toegelicht opgenomen onder de materiële vaste activa. Indien deze gronden nog niet zijn geherwaardeerd, mogelijk bestaat hier dan nog een risico op een lagere boekwaarde. Deze risico's op mogelijke afwaarderingen zullen dan in de komende 4 jaren (overgangstermijn) moeten plaatsvinden.

5.4 Grondexploitatie

Wij kunnen instemmen met de huidige waardering

De waardering van grondexploitaties

Nesciopark, het plangebied bedraagt 6 ha en de einddatum van deze grondexploitatie is 31 december 2020. Eind december 2015 is het bestemmingsplan door de raad goedgekeurd en toen is gelijk gestart met het bouwrijp maken van het bedrijvendeel en de woonwerkkavels. De aanleg (bouwrijpmaken) van het totale plangebied is in 2016 gereed gekomen. Het transferium is reeds afgerond in voorgaand jaar en de verkoop van de bedrijfskavels en woonwerkkavels is gestart in 2016. Er hebben nog geen verkopen plaatsgevonden in 2016. Vanaf 2017 staan er 6 bedrijfskavels en 11 woonwerkkavels op de planning om verkocht te worden. Het verwachte resultaat van deze grondexploitatie is € 355.000 positief.

Stationsgebied, het contract met Prorail is gesloten waardoor deze grondexploitatie definitief door kan gaan. Door dit contract is de grondexploitatie opnieuw bezien en zijn er nieuwe doorrekeningen gemaakt waarbij diverse versoberingsmaatregelen zijn getroffen. De aangepaste grondexploitatie zal met ingang van 1 januari 2017 worden uitgevoerd in de komende 3 jaren. Het grootste deel van de kosten en de opbrengsten moet nog worden gerealiseerd. Het verwachte resultaat ligt rond de nullijn.

Haderaplein, deze grondexploitatie loopt al enkele jaren en betreft de ontwikkeling van het Raadhuisplein/Haderaplein. Besluitvorming inzake dit project heeft op 31 oktober 2016 definitief plaatsgevonden door de raad waarbij groen licht is gegeven voor de uitvoering van het project. Er is een start gemaakt met de aanbestedingsprocedure, begin 2018 zal deze procedure naar verwachting worden afgerond. Voor deze grondexploitatie is daarom een termijn van 2 jaar gehanteerd voor het definitief afsluiten van deze exploitatie. Het verwachte resultaat ligt op ruim € 2,1 miljoen.

Haren Noord, de gronden die hier zijn gewaardeerd betreft de aankoop van gronden inzake Haren Noord. Hiertegenover staan ook vooruitontvangen bedragen van € 1,6 miljoen, deze staan verantwoord onder de overige schulden. Hiertussen zit nog een boekwinst die nog gerealiseerd moet worden. Dat betreft ook het negatieve bedrag wat is gepresenteerd. Deze resultaten worden pas gerealiseerd als fasen zijn gestart. Per saldo loopt dus de gemeente Haren hier zeer beperkt risico over. Deze grondexploitatie verloopt via de samenwerking GEM Haren Noord.

5.5 Materiële vaste activa - voorziening wethouders

<p>Activeren onderhoud wegen is toegestaan</p>	<p>De waardering van de materiële vaste activa In de goedkeuringsbrief van de provincie over de begroting 2017 is er een opmerking gemaakt over de aanvaardbaarheid van de activering van groot onderhoud wegen. In de notitie verkrijging/ vervaardiging en onderhoud van kapitaalgoederen uit 2007 wordt aangegeven dat het toepassen van de componentenbenadering voor het plegen van onderhoud (slijtlagen/ deklagen/ rehabilitatie) is toegestaan binnen de BBV. De kosten worden alleen geactiveerd indien er sprake is van een levensduurverlengende maatregel. Ook uit de vraag en antwoord rubrieken van de commissie BBV blijkt uit 2015 en 2016 dat de huidige gehanteerde methodiek is toegestaan door de gemeente Haren.</p>
<p>Voorziening oud-wethouders te laag</p>	<p>De waardering van de voorziening oud-wethouders In de gehanteerde berekeningssystematiek is rekening gehouden met een verwachte uitputting van de voorziening voor de komende drie jaren. De jaarlijkse kosten zijn als grondslag gehanteerd voor het berekenen van de omvang van de voorziening. De omvang van de voorziening zoals opgenomen in de jaarrekening bedraagt € 159.000.</p> <p>Deze berekening was tot dusver niet actuariel opgesteld, de huidige eisen van verslaggeving en verantwoordelijkheden in het kader van de accountantscontrole geven aan dat de berekening van deze voorziening jaarlijks actuariel opnieuw berekend zou moeten worden. De gemeente Haren wil deze berekening in 2017 laten uitvoeren.</p> <p>In de huidige berekeningssystematiek is bijvoorbeeld nu geen gebruik gemaakt van de zogenoemde 'sterftetabel' zoals deze wordt gehanteerd bij actuariële berekeningen. Door bijvoorbeeld de gemiddelde levensverwachting van bron CBS; tabel 2012 te hanteren is de verwachting dat de huidige oud-wethouders niet 3 jaar nog zullen putten uit deze voorziening maar gemiddeld 8,2 jaar. Bij het toepassen van deze levensverwachting is een voorziening van € 425.000 nodig, dit betreft een globale uitkomst waarbij de berekening van een actuariële berekening een andere uitkomst zal gaan hebben. De huidige voorziening is op basis van onze ruwe inschatting derhalve € 266.000 te laag verantwoord op basis van deze globale berekening. In het erratum behorend bij de jaarrekening is deze voorziening aangepast en daarmee alsnog verwerkt in de jaarrekening.</p>

5.6 Wet Arhi

Financieel toezicht Wet Arhi

Op 13 september 2016 heeft de gemeente Haren een brief ontvangen van de provincie Groningen, waarin is aangegeven dat de gemeente Haren onder financieel Arhi-toezicht is komen te vallen als gevolg van de vaststelling herindelingsontwerp.

Het belangrijkste doel van deze toezichtstelling is genoemd in artikel 21 van de Wet Arhi. Dit artikel is bedoeld om te voorkomen dat een nieuw heringedeelde gemeente financieel nadeel ondervindt van besluiten van de op te heffen gemeente.

In het kader van de rechtmatigheidscontroles (kadernota rechtmatigheid 2016) zijn er geen normen geformuleerd waaraan de accountant dit financieel toezicht zou moeten toetsen. Wij hebben daarom, ten behoeve van de rechtmatigheidscontrole, in dit stuk kort de procedure beschreven en vervolgens een aantal besluiten beoordeeld.

De gemeente Haren heeft in een raadsbericht van 11 oktober 2016 de procedure beschreven die nageleefd moet worden voor het nemen van besluiten. Deze stappen zijn als volgt:

1. De gemeente Haren stuurt direct nadat het college- of raadsbesluit is genomen, het betreffende besluit naar de gemeenten Groningen en Ten Boer;
2. De colleges van Groningen en Ten Boer dienen binnen 10 kalenderdagen na ontvangst van het besluit van Haren schriftelijk aan Haren te melden of zij wel of geen bezwaar tegen het besluit hebben; als zij niet binnen 10 dagen reageren kan Haren ervan uitgaan dat zij geen bezwaar hebben.
3. 14 dagen nadat het besluit genomen is, dient het voorgelegd te worden aan de provincie Groningen, tezamen met de verklaringen van de gemeenten Groningen en Ten Boer dat zij geen bezwaren hebben tegen het besluit.
4. Als één of beide colleges van Groningen en Ten Boer wel bezwaar maken tegen een genomen besluit dient Haren een afschrift van dat bezwaar tezamen met het besluit van Haren naar de provincie te sturen.
5. De provincie zal conform Algemeen Wet bestuursrecht binnen 13 weken na verzenddatum van het besluit, met een verdagingsmogelijkheid van 13 weken, haar oordeel over het besluit aan Haren kenbaar te maken.
6. Pas dan kan uitvoering starten.

Vanaf het moment van onder toezichtstelling zijn er 21 besluiten genomen in het jaar 2016. Op basis van deelwaarneming hebben wij enkele besluiten beoordeeld en hebben wij geconcludeerd dat de voorgestelde procedure tot het nemen van besluiten is doorlopen. Wij hebben geen werkzaamheden verricht om vast te stellen of alle noodzakelijke besluiten volgens deze procedure zijn gelopen. Wij hebben echter ook geen aanleiding om te verwachten dat besluiten buiten deze procedure zijn genomen.

Bijlage A: Bevindingen SiSa-bijlage

Bijlage B: Onze controle

Bijlage A

Bevindingen SiSa-bijlage

Geen bevindingen
inzake de controle van
de SiSa-bijlage

Inleiding

Bij de jaarrekening wordt als bijlage de SiSa-verantwoording toegevoegd. De gemeente Haren heeft de rechtmatige totstandkoming van de SiSa-bijlage getoetst.

Op grond van het Besluit accountantscontrole decentrale overheden, artikel 5, lid 4, rapporteren wij in dit rapport over de fouten en onzekerheden van de specifieke uitkeringen die in 2016 in het kader van SiSa worden verantwoord. Wij doen dit middels een tabel, die ook moet worden opgenomen als geen fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Per regeling wordt aangegeven of, en zo ja welke financiële fouten of onzekerheden zijn geconstateerd. Deze tabel hierna weergegeven.

Nr.	Specifieke uitkering of overig	Fout of onzekerheid	Financiële omvang in euro's	Toelichting fout / onzekerheid
BZK C7C	Investering stedelijke vernieuwing (ISV) II	geen	-	n.v.t.
I&M E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaaai	geen	-	n.v.t.
I&M E26	Spoorse doorsnijdingen, tranche 1	geen	-	n.v.t.
SZW G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeentedeel 2016	geen	-	n.v.t.
SZW G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (exclusief levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeentedeel 2016	geen	-	n.v.t.

Bijlage B

Onze controle

Scoping: doel en object van de controle

Het doel van de controle is het geven van een onafhankelijk oordeel of de financiële overzichten van de gemeente Haren, in alle van materieel belang zijnde opzichten, zijn opgesteld in overeenstemming met het BBV. Voor een uitgebreide beschrijving van onze aanpak verwijzen wij naar onze opdrachtbevestiging.

Materialiteit

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fouten of fraude en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Bij onze controlewerkzaamheden hebben wij als uitgangspunt de door de Raad vastgestelde toleranties gehanteerd. De Raad heeft ons daarbij opgedragen om bij onze oordeelsvorming en rapportering uit te gaan van de hierna vermelde goedkeurings- en rapporteringstolerantie.

Op basis van het Besluit Decentrale Overheden (BADO) en onze professionele oordeelsvorming hebben wij de materialiteit voor de jaarrekening als geheel bepaald op € 478.000. Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Goedkeuringstolerantie	Goedkeurend	Beperking	Oordeelsonthouding	Afkeurend
Fouten in de jaarrekening (% lasten)	≤ 1%	> 1% < 3%	-	≥ 3%
Onzekerheden in de controle (% lasten)	≤ 3%	> 3% < 10%	≥ 10%	-

Wij zijn met u overeengekomen dat wij tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen rapporteren die groter zijn dan € 23.900 (5% van de materialiteit), alsmede afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Onze controle richt zich tevens op de getrouwheid en rechtmatigheid van de informatie in de SiSa-bijlage van de jaarrekening. Voor SiSa gelden specifiek voorgeschreven rapporteringstoleranties die veelal lager zijn dan uw rapporteringstolerantie. Wij passen deze voorgeschreven SiSa-toleranties eveneens op correcte wijze toe.

Bijlage B

Onafhankelijkheid	<p>Nederlands recht en overige beroepsregels, zoals de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO), vereisen dat wij onafhankelijk zijn ten opzichte van onze controlecliënten. Wij zijn van mening dat door ons is voldaan aan deze eisen.</p> <p>Wij bevestigen dat we geen giften >100 euro hebben gegeven aan dan wel hebben aangenomen van de gemeente of haar personeel. Wij hebben de overige dienstverlening naast de controle van de jaarrekening beoordeeld aan de hand van onze beroepsregels en hebben geconcludeerd dat het type dienstverlening en de vergoeding onze onafhankelijkheid niet beïnvloeden.</p>
Fraude en non-compliance	<p>Onze controle is niet specifiek gericht op het ontdekken van fraude. Bij de planning en uitvoering van de werkzaamheden voor de jaarrekeningcontrole houden wij rekening met het risico dat de jaarrekening als gevolg van fraude en onregelmatigheden onjuistheden van materieel belang zou kunnen bevatten.</p> <p>Eén van de door ons uitgevoerde maatregelen is het bespreken van de mogelijke frauderisico's en mogelijke fraudesituaties op verschillende niveaus binnen de gemeente. Hiertoe hebben wij de mogelijke frauderisico's en de mogelijke fraudesituaties besproken met zowel de subcommissie controle en financiën, de verantwoordelijk wethouder en de concerncontroller. Deze besprekingen en onze controlewerkzaamheden hebben geen aanwijzingen voor materiële fraude opgeleverd.</p>
Geautomatiseerde gegevensverwerking en beveiliging persoonsgegevens	<p>Ingevolge artikel 2:393, lid 4 BW, dient de accountant in zijn verslag aandacht te besteden aan de bevindingen met betrekking tot de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking. Onze jaarrekeningcontrole is gericht op het geven van een oordeel omtrent de jaarrekening zelf en is niet primair gericht op het doen van uitspraken omtrent de betrouwbaarheid en continuïteit van de geautomatiseerde gegevensverwerking als geheel of van onderdelen daarvan.</p> <p>Wij hebben de automatiseringsorganisatie van de gemeente uitsluitend in het kader van de jaarrekeningcontrole beoordeeld. Voor onze bevindingen verwijzen wij naar onze managementletter 2016.</p> <p>De jaarrekeningcontrole heeft geen tekortkomingen in de continuïteit en betrouwbaarheid van de geautomatiseerde gegevensverwerking aan het licht gebracht.</p>

Nieuwe perspectieven

In de nieuwe economie doen kansen zich sneller voor dan ooit. Nieuwe spelregels geven een boost aan zakelijk werken. En een nieuwe generatie staat klaar om het anders te doen. Beter, slimmer, innovatiever. Wie succesvol wil ondernemen, moet zelf ook vernieuwen. Open staan voor verandering. En met open vizier kijken naar de mogelijkheden die voor ons liggen.

Nieuwe perspectieven, dát is wat BDO u wil bieden. En kan bieden, dankzij onze unieke combinatie van lokale marktkennis en een internationaal netwerk. Persoonlijke dienstverlening en een professionele aanpak. BDO helpt u graag om vanuit een andere invalshoek naar uw business te kijken. Zodat u de juiste beslissingen neemt om uw organisatie sterker, wendbaarder en succesvoller te maken. Of u nu een mkb-bedrijf, familiebedrijf, publieke organisatie of internationale onderneming bent.

BDO kijkt graag met u vooruit. Samen komen we tot nieuwe inzichten en nieuwe kansen in uw markt. Samen creëren we nieuwe perspectieven.

BDO Accountants & Adviseurs verleent vanuit 28 vestigingen in heel Nederland en met ruim 2.150 professionals diensten op het gebied van accountancy, belastingadvies en consultancy.

BDO adviseert ondernemingen in tal van branches en is sterk in de advisering aan het Nederlandse middenbedrijf, (semi-) overheidsinstellingen en familiebedrijven. Of het nu gaat om een controle van uw jaarrekening, de begeleiding van een ingewikkelde overname of een fiscaal advies op maat. In alle gevallen heeft u te maken met professionals. Zowel lokaal, regionaal, landelijk als internationaal. BDO maakt deel uit van het internationale BDO-netwerk (actief in 158 landen, meer dan 67.000 medewerkers wereldwijd) dat bestaat uit zelfstandige en onafhankelijke organisaties, die over de hele wereld onder de merknaam BDO actief zijn op het gebied van de zakelijke dienstverlening. Dat maakt ons in alle opzichten bijzonder betrokken. Kijk voor meer informatie op www.bdo.nl